

ELS DARRERS PROJECTES GÒTICS EN EL MOBILIARI LITÚRGIC A SANT GENÍS DE VILASSAR: el retaule major

Joaquim Graupera Graupera¹

Doctor en història de l'art.
Maresme Medieval.

Resum: Durant el s.xvi es va produir en el Maresme una substitució dels edificis parroquials romànics per uns de gòtics més moderns i més capaços. Un cop finalitzada aquesta renovació va caldre canviar els vells retaules gòtics per uns de nous. En el cas de la parròquia de Sant Genís de Vilassar al renovar-se a principis de segle, entre 1511-1519, el nou retaule presbiterial esdevindrà, juntament amb els d'Argentona i Mataró, un dels darrers projectes gòtics en el mobiliari litúrgic de la comarca del Maresme. Els retaules posteriors ja adoptaran les característiques del renaixement i del barroc. En aquest article s'analitza el retaule major de Sant Genís de Vilassar obrat pels mestre entallador Pere Torrent i pels mestres Nicolau de Credença, Pere Nunyes i d'Henrique Fernandes per la part pictòrica.

Paraules clau: Gòtic, Maresme, escultura, retaules, pintura, Pere Torrent, Nicolau de Credença, Pere Nunyes, Henrique Fernandes, Vilassar de Dalt, Sant Genís de Vilassar, Vilassar històric.

Un cop acabada la construcció de l'edifici parroquial de Sant Genís de Vilassar (1511-1519) es va començar a procedir a la renovació del mobiliari litúrgic. Els primers documentats són els retaules i concretament el que bastia l'altar presbiterial. El retaule major de Vilassar, a l'igual que el d'Argentona, és interessant perquè documenta la introducció a casa nostra d'uns models compositius que provenen del centre i nord d'Europa. Sembla que aquests tipus de retaule no van arribar fruit del intercanvi comercial amb els Països Baixos, sinó que es va produir a partir d'una immigració d'artistes nordeuropeus a Catalunya, els quals es van integrar amb els artífexs autòctons que estaven

¹ Aquest treball s'emmarca dins la tesi doctoral en curs L'art gòtic al Baix Maresme (segles XIII al XVI). Art i promoció artística en una zona perifèrica del comtat de Barcelona dirigida per la Dra. Francesca Español i Bertran de la Universitat de Barcelona (Programa "Història, teoria i crítica de les arts" Bienni 2002-2004).

treballant a darreries del s.xv.² Aquests tallers van elaborar un tipus de producció semiseriada consistent en la construcció de retaules mixtes que combinaven una gran estructura de fusta profusament treballada que emmarcava una sèrie de pintures dedicades a descriure la hagiografia del sant titular de la parròquia, que en el cas de Vilassar tractaven sobre Sant Genís. Segurament, aquesta producció seriada s'adaptaria més als baixos pressupostos municipals i explicaria, com fa referència Francesca Español, la poca qualitat artística d'aquests artífexs, respecte a l'etapa precedent del gòtic ple.³

Segons Montserrat Jardí, els retaules que es realitzen a finals del s.xv i principis del s.xvi, es movien entre els models flamencs i els models alemanys. Els retaules de tipus flamenc, es caracteritzaven per una acabament en la part superior en forma de "T" invertida, és a dir, el carrer central sobresurt verticalment dels carrers laterals i el guardapols és un senzill llistó de fusta mínimament decorat. Per altra banda, els retaules alemanys, tendeixen a adoptar una forma rectangular que freqüentment s'acaba amb una enorme corona de traceria ricament treballada, nomenada *ausfsatz* o *auszug*, emfatitzant el centre del retaule amb una punxa de traceria o pinacle que sobresurt respecte de les laterals. Un element que també els caracteritza són els treballs de filigrana i cresteria. L'exemple d'aquesta tipologia de retaules més antic documentats en el baix Maresme és el retaule de Premià (1478-1491) de Miquel Lochner.⁴

Francesca Español situa a la segona meitat del s.xv la generalització dels retaules mixtes escultura-pintura, els quals, com els casos documentats al Maresme, poden arribar a assolir dimensions monumentals recobrint pràcticament en alçada i amplada la superfície dels altars presbiterials. Aquest tipus de retaule, obrats en fusta, també comportarà l'aparició de la imatge del Sant titular de la parròquia obrat en escultura exempta, com el cas de la parròquia de Sant Genís de Vilassar.⁵

Pere Torrent i l'estructura de fusta del retaule major de Sant Genís de Vilassar (1512-1521)

De l'escultor Pere Torrent en sabem que n'era natural de Vimbodí (Conca de Barberà) on va néixer aproximadament cap el 1467 i va morir abans del 14 de març 1525, ja que en aquesta data, la seva muller Joana es declara vídua. Tenim diverses obres documentades de la seva producció. El 1496 va signar el contracte

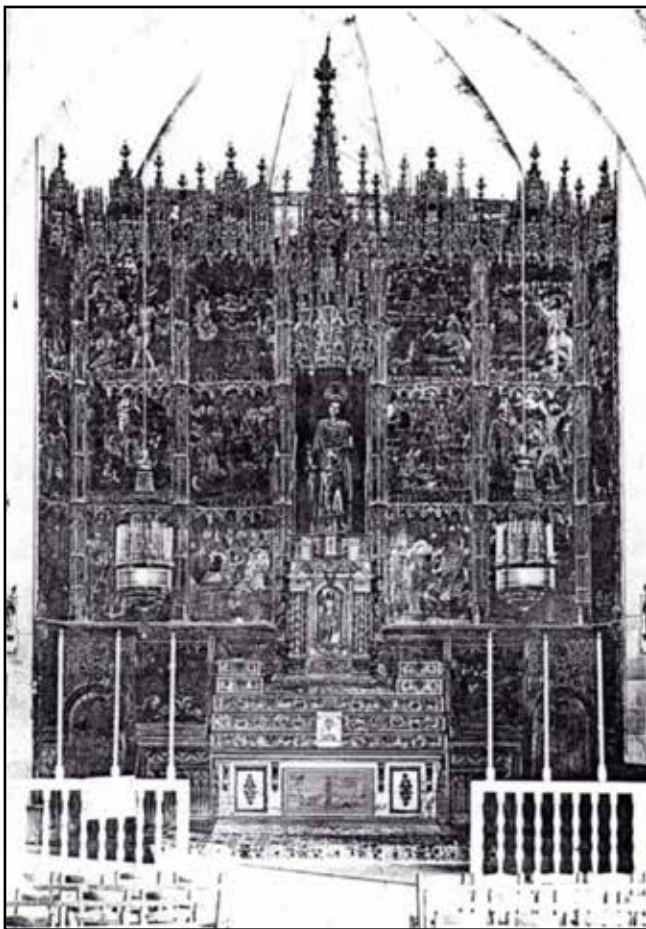
2 Español, 2001.

3 Español, 2001; Español, 2002, pp.332.

4 Español, 2001, p.314; Jardí, 2006, pp.199-225; Jardí, 2008.

5 Español, 2001, pp.322-324.

per a la realització del retaule de Sant Joan de les Abadesses amb la col·laboració de l'escultor Alonso Rams. L'any següent es troba documentat a Palma de Mallorca per confeccionar el cadiram del cor de l'església de la Mercè i el 1500 va rebre uns pagaments per l'obra de la cadira episcopal de la catedral de Barcelona. Un any després el trobem, juntament amb Melcior Samat, treballant en el cadirat del cor de l'església de la Mercè de Barcelona i alhora col·laborant en la construcció de pinacles pel cor de la catedral de Barcelona amb l'escultor Antoni Carbonell. El 1505 apareix en els documents treballant a Sabadell en l'obra d'un retaule indeterminat. Tres anys

Pere Torrent: l'estructura de fusta del retaule de Sant Genís de Vilassar de Dalt (1520-21). Fotografia Clixé AHCB, Pobles de Catalunya, Fons Mas, Capsa 8-9.

més tard, va signar el contracte per a la realització del retaule de Santa Maria del Pi, juntament amb els fusters Pere Roig i Jaume Llobet. El 1510 en va firmar un altre contracte, aquest amb la confraria dels argenters de Sant Eloi, per fer un retaule a la capella que tenien en el convent de la Mercè de Barcelona.⁶ Segons Montserrat Jardí, Pere Torrent va ser mestre de mestres en l'elaboració de pinacles de fusta i, com hem vist, va treballar en l'elaboració de molts pinacles de cadirats de cor i va introduir en els seus retaules el coronament amb pinacles a la part superior del guardapols.

És la seva última etapa com artista la que trobem documentada en el Maresme. L'any 1512 el trobem treballant a la parròquia de Sant Feliu d'Allella

⁶ Yeguas 2001a, pp. 108-112; Jardí, 2006 pp. 231-245; Yeguas, 2007a, pp.308-309; Jardí, 2008.

Henrique Fernandes i Joan Massiques (pradel·la). Retaule de Sant Genís de Vilassar. Fotografia: MADURELL, 1970, lam. XX.

en la confecció d'un retaule indeterminat del qual va signar un pagament el 1514. A partir del 1520 ja apareix treballant en el retaule major de Sant Genís. També en aquesta etapa se li atribueix l'estructura de fusta del retaule de Sant Cebrià de Tiana. Cal pensar que darrera d'alguns d'aquests contractes, hi ha el promotor artístic i ardiaca de la catedral, Lluís Desplà, que havia estat rector d'Alella, Vilassar i Argenton.⁷

L'estructura de fusta del retaule de Sant Genís de Vilassar va ser contractada el 9 de gener de 1520 entre els jurats de la vila i el mestre Pere Torrent, fuster ciutadà de Barcelona pel preu de 270 lliures de Barcelona, pagadores en diversos terminis. El contracte

estipula que el retaule havia d'estar presidit per la imatge de la Verge Maria i que contindria dotze fornícules, per col·locar-hi històries pintades. Aquestes s'afegirien posteriorment com veurem, a càrrec dels pintors Pere Nunyes i Enric Fernandes. El contracte també especifica que ha de contenir una imatge de Sant Genís, titular de la parròquia, i una altra de la Verge Maria. El termini especificat per acabar-lo era d'un any i mig.⁸ Com veurem més endavant, la part pintada de les teles es va iniciar abans del 13 de gener de 1527.⁹

Nicolau de Credença, Pere Nunyes i d'Henrique Fernandes, autors de les taules pintades del retaule major de Sant Genís de Vilassar (1532-1534)

Ja hem explicat que el retaule de Vilassar és un retaule mixt, que incorpora una part de fusta que emmarquen les teles pintades. Aquestes van ser encarregades un cop feta la part de fusta a la companyia de Nicolau de Credença, formada

⁷ Estem dedicant una monografia sobre els Desplà com a promotors artístics que ha obtingut la Primera Beca de recerca local promoguda per l'Ajuntament d'Alella (2011).

⁸ APSGV: Manual 16 1510-1609, fol.71. Mas, inèdit fol. 87v.; Madurell, 1944, vol.II doc.V, pp.32-34.

⁹ APSGV: Manual 18, 1524-1534, fol.34. Mas, inèdit, fol. 89v.

per Pere Nunyes i altres pintors.

El napolità Nicolau de Credença és un dels pintors nouvinguts a Catalunya de finals del s.xv. Se'l troba documentat per primer cop el 1496. Apareix com a Prohom de la Confraria de Sant Esteve dels Freners el 1538, 1542, 1546 i 1553. Joaquim Garriga no el qualificà com a pintor sinó com a empresari o contractista, que subcontractava les obres a altres pintors compartint despeses i beneficis. A ell se li atribueixen algunes taules i apareix citat en els contractes d'una dotzena de retaules i portes d'orgue. Tenim notícia que també se li van encarregar diverses peces de petit format com cortines, guardamassils, vidrieres, i altres peces menors.¹⁰ A la comarca el Maresme el tenim documentat, a banda del retaule de Sant Genís de Vilassar (1527-1536) que aquí ens ocupa, com artífex dels retaules de Sant Julià d'Argentona (1524-1531) i el de Mataró (1532-1539). Per obrar el retaule d'Argentona es va associar amb els pintors Jaume Forner i Antoni Ropit. El primer d'aquests era un pintor barceloní que es documenta en la factura de diverses peces, al Monestir de Montsió, a Lloret de Mar, a Sant Cugat del Vallès, a l'Hospitalet, a Vic i Santa Agnès de Malanyanes. L'altre pintor, Antoni Ropit, en sabem menys coses. En coneixem que era natural de Mataró i que es va traslladar a Barcelona per fer la seva feina en diversos obradors.¹¹

El pintor Nicolau de Credença va signar una concòrdia o societat amb els mestres pintors Henrique Fernandes i Pere Nunyes el 7 d'octubre de 1532, per tal d'obrar diversos retaules, entre ells el retaule Major de Mataró i el de la confraria dels carnissers al monestir del Carme de Barcelona, acordant repartir-se les despeses i els beneficis dels encàrrecs esmentats.¹² En la documentació sobre el retaule de Vilassar, des de 1527, solament apareixen esmentats els noms d'Henrique Fernandes i Pere Nunyes i no és fins el 1533 en què comença a aparèixer també en els documents el nom de Nicolau de Credença en virtut de la societat establerta l'any anterior.

Pere Nunyes o Nunyis és un mestre pintor d'origen portuguès que va agafar el relleu de la pintura catalana a principis de s.xvi, un cop va morir Joan de Borgunya el 1525, ja que com aquest no va deixar cap deixeble, Nunyes va assumir l'acabament dels contractes no conclusos per aquest i va encapçalar la majoria de projectes de la resta de la primera meitat del s.xvi. L'obra coneguda i relacionada de Pere Nunyes és molt àmplia i ha estat estudiada per J.M. Madurell en profunditat, malgrat que de l'obra documentada solament n'han

10 Garriga, 1986, pp.144-145.

11 Clavell, 1990, p.143.

12 AHPB: Pablo Renard, leg. 14, man 1532-33. Madurell, 1944, vol.II-2 (abril), doc. xvi, pp. 44-45 ; Vilanova, 1935.

perviscut quatre conjunts, el retaule de Sant Eloi dels Argenters (1526-1529) al MNAC; el retaule d'lesglésia de Capella (1527-1533?), el retaule de la Santa Creu de la parròquia de Sant Just i Pastor de Barcelona (1528-1530) i el retaule de Sant Sever (1541-1542) ara al MDB.¹³ Manté un estil de pintura a mig camí entre la tradició gòtica i alguns elements ja renaixentistes sobre tot inspirats en detalls d'estampes de Dürer, Miquel Àngel i Rafael. Finalment, d'Henrique Fernandes, en sabem que era originari de la localitat portuguesa de Lactuosa o Lactecosa i es troba documentat a Barcelona des del 1523, on es casà el 1531 i morí el 1546. La seva obra es troba associada a la companyia comentada abans amb Nunyes que prevalgué durant 14 anys. Malgrat que tenim documentades moltes obres seves, solament s'ha conservat la pintura mural que decora les tombes de Ramon Berenguer I i la seva dona Almodis a la catedral de Barcelona (1545).

Com ja hem avançat, el 9 de gener de 1520, es va signar la capitulació entre els jurats de Vilassar i el mestre Pere Torrent, fuster ciutadà de Barcelona per fer la part de fusta del retaule major de Sant Genís.¹⁴ No hem trobat encara el contracte de la part pictòrica del retaule però sabem que en el 1527 l'acabament de les teles ja es trobava força avançat, ja que el 13 de gener tenim el registre de l'acta de visura del retaule major de Vilassar realitzada per un tal mestre Martí de Barcelona per tal d'avaluar els defectes d'una de les taules pintades pel mestre Enric, que no s'especifica quina, però per la descripció, podem suposar que es tractava de una representació de Sant Miquel vençant el diable. En l'informe detecta una sèrie de defectes en la factura de l'orella, la qual no estava en el seu lloc; també observava mancances en la realització del braç, el torç, les cames, en una tovallola i en la barba de Sant Miquel, en el diable i altres detalls. Del document s'entén també que la taula estava obrada en una tècnica mixta d'oli i tremp.¹⁵

El 29 de setembre de 1532, es va aprovar un impost dirigit als menestrals de la parròquia de Sant Genís de Vilassar per poder fer front a les despeses de pintar el retaule.¹⁶ El 30 de novembre del mateix any els consellers de Vilassar van concordar amb Joan Massiques, fuster de Mataró que construís el torn i el guarniment de la cortina pel retaule per la quantitat de 12 lliures.¹⁷ Mentre va durar la pintura del mateix, l'obrador dels pintors es va traslladar a una casa de Vilassar arrendada a partir del 23 de desembre de 1532 per Beneta, vídua

13 Madurell, 1944; Garriga, 1986, pp. 141-144.

14 APSGV: Manual 16 (1510-1609), fol.71. Mas, inèdit fol. 87v ; Madurell, 1944, doc.V, pp.32-34.

15 APSGV: Manual 18 (1524-1534), fol.34. Mas, inèdit, fol. 89v; Madurell, 1944, doc.IX, pp.38.

16 APSGV: Manual 18 (1524-1534), fol.74.

17 APSGV: Manual 18 (1524-1534), fol.73.

Tremolet pel preu de 4 ducats a l'any.¹⁸

Com ja hem avançat, no és fins el 1533, que en la documentació apareix el nom del pintor Nicolau de Credença a més dels dos mestres portuguesos esmentats, en virtut de la societat que van formalitzar el 1532. D'aquesta manera, quan els jurats de Vilassar van signar una concòrdia amb ells per adjudicar la pintura del brancal del retaule de Vilassar al mestre Jaume Forn pintor habitant de Mataró, ja es testa Nicolau de Credença com a part integrant de la societat.¹⁹

El 27 de juliol de 1533 es va fer l'acta de visura de les pintures executades per Joan Massiques en el bancal del retaule de Sant Genís de Vilassar firmada pels perits pintors Jaume Forner de Mataró i Nicolau de Credença.²⁰ Avaluen com a bona la pintura malgrat que obliguen a retocar alguns detalls: en la taula de la presa de Jesús han de repintar el mantell de Pere de carmí i demanen que la túnica de Jesús s'enfosqueixi una mica més semblant al color de les túniques del mateix personatge en les altres taules; també es demana que es torni a pintar la gonella de la Verge en l'escena del sagrari, s'observen defectes en l'execució dels paviments de determinades taules i es demana que es tornin a repintar millor. En l'escena de l'assotament, exigeixen que la túnica de Pilat sigui repintada de carmesí i que es millori l'ombra de Pilat i els endrons de les polseres siguin pintats també de carmesí.²¹

La resta de la documentació conservada són les èpoques de pagament del retaule. El 15 de març de 1534, el clavari Antoni Garau va a testar el pagament de 69 lliures 8 sous compresos 10 ducats que havien donat al mestre Enrich. Los dos son pintors dels retaule de Sant Genís.²² El mateix any, el 15 de març de 1534 es va aprovar de pagar la totalitat de les 600 lliures pel preu total del retaule que es va fer efectiu segons consta en l'època de cobrament.²³

A partir de fotografies antigues conservades podem entreveure que el retaule estava format per diverses parts: la part central del retaule integrada per quatre carrers de tres taules cada una amb una part central on hi havia una fornícula acabada amb un pinacle de fusta calat amb la imatge de bust rodó de Sant Genís com a titular del retaule, a sota un sagrari que va ser substituït en època del barroc, segurament en les remodelacions efectuades el 18 d'agost de 1635, quan es va aprofitar per moure l'ara de pedra consagrada de l'altar on varen

18 APSGV: Manual 18 (1524-1534), fol.34. Madurell, 1944; Madurell, 1970, p.111.

19 APSGV: Manual 18 (1524-1534), fol.90.

20 APSGV: Manual 18 (1524-1534), fol.90. Madurell, 1944, doc. XVIII p.48.

21 Peça de vestir que duïen homes i dones, composta de cos i de falda més o menys llarga

22 APSGV: Manual 18 (1524-1534), fol.108.

23 APSGV: Manual 18 (1524-1534), fol.4, 73 i 124.

trobar lipsanoteca de fusta amb un pergami amb l'acta de consagració.²⁴

Basant-nos en l'esquema d'altres retaules cohetànics com el d'Argentona i en la documentació conservada podem deduir que les escenes representaven diversos episodis de la vida de Sant Genís i la passió de Jesús.

Retaule de Sant Genís de Vilassar. Detall de la imatge de Sant Genís. Fotografia: Clixé AHCB, Pobles de Catalunya, Fons Mas, Capsa 8-9.

El cos central del retaule constava de divuit taules pintades distribuïdes en tres registres de dos carrers en la part central i com hem dit, també disposava d'un carrer a banda i banda, seguint l'orientació de les parets laterals de l'absis. El guardapols, una mica esbiaixat seguint la planta de l'absis, contenia quatre taules per banda que representaven diversos sants de devoció local i finalment, la predel·la estava formada per quatre taules més - les dues centrals s'observen semiocultes pels graons del tinell de l'altar barroc - i les portes que donaven al reraabsis, segurament amb les imatges de Sant Pere i Sant Pau.

La part de fusteria introdueix un repertori ornamental que serà utilitzat també en el retaule d'Argentona. El gran treball de fusteria es troba bàsicament en el marc de les pintures, el guardapols i la decoració de les portes. La separació dels diferents registres del retaule està confeccionada per la imitació de microarquitectura, com contraforts i pinacles que acaben en la part superior de cada tela per una sèrie de dossers simulant el coronament de finestres gòtiques. La part alta del retaule estava coronat per una sèrie de pinacles i agulles, en què el del centre era el més alt i ample. El treball més destacat és en la decoració de les dues portes que donen al reraetaule. El marc de les quals introdueixen l'arc de mig punt en el conjunt i per sobre d'ell hi ha un medalló mixtilini que emmarca la representació d'un serafí i el marc d'aquest medalló es troba decorat amb cardines. Aquest tipus de decoració la trobem també en la decoració de la tomba de Lluís de Requesens a la capella de l'Epifania de la Seu de Lleida (1515) atribuïda a Joan de Palacio relacionat amb el cercle de l'escultor Gil de Morlanes.²⁵ La resta del plafó de la porta es troba decorat amb filigranes de motlures i de detalls florals flamígers que recorden la façana de

²⁴ APSGV: Manual 16 (1510-1609), fol.70.

²⁵ Sobre Joan de Palacio i els seu cercle, veure Yeguas, 2007b.

El retaule major gòtic de Sant Genís de Vilassar

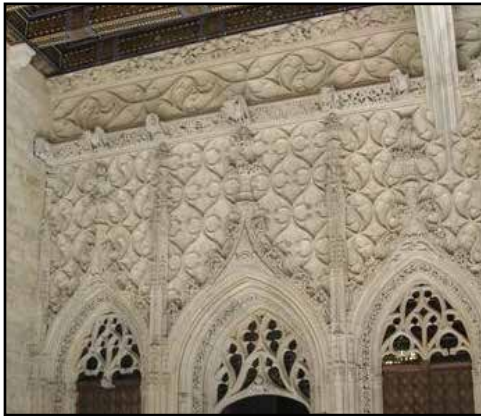
la capella de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya, obra de Marc Safont el 1434.

Com molts altres retaules del Maresme va desaparèixer cremat a partir de la fets de juliol del 1936.

Segons Yeguas, la importància del retaule de Sant Genís de Vilassar rau en que apareix per primer cop trets que indiquen la introducció d'elements classicistes en la seva obra, sobre tot en la imatge de sant Genís que presideix el retaule. Aquest italianisme clàssic es veu en el plec del vestits, la forma de representar el cos que alterna amb elements encara pròpiament gòtics que es poden veure en la forma de representar els cabells.²⁶

Detall de la tomba de Ll. de Requesens a la capella de l'Epifania (Seu de Lleida). Fotografia: YEGUAS, 2007, pàg. 305.

Detall de la traseria de la portada de la capella de Sant Jordi (Palau de la Generalitat de Barcelona).

²⁶ Yeguas, 2001b, pp.112; Jardí 2008

Apèndix documental

1520 gener 9.

Capitulació entre los jurats de Vilassar y mestre Pere Torrent, fuster ciutadà de Barcelona per fer lo retaule major de Sant Genis per 270 Lliures.

APSGV: Manual 16 1510-1609, fol.71. Publicat a: MADURELL, 1944, vol.II-2 (abril), doc.V pàg. 32-34.

En nom de Nostre Senyor Deu y de la Gloriosa Verge Maria, y de mossen Sanct Genis, y de tots els benaventurats Sancts de Paradis. Capitols fets y firmats, entre los honorables balle, ço es, lo senyor en benet Tries, y lo senyer en Jaume Parera; e Matheu Vidal, alias Carbonell, jurats; e Raphell Vay de la serra, e Johan Berant Arnau cellers, tots naturals de la parròquia de Vilassar, e molts promens de la desus dite parrochie, de huna part, e mestre Pere Torrent, fuster, ciuteda de Barchinona, de la part altre, son tots concordes en fer lo retaule major de Sanct Genis. E per o son los capitols següents:

E primerament, son concordes los desus dites parts, una y altra de las parts, y tots ensemps en fer lo dessus dit retaule segons forme que ultimament es stada presentada a la parrochia, en que y ha en lo mig la ymage de Nostra Dona ab aquellas proporcions y mides que ben vist sera als parroquians, ab dotze histories segons es deboxada en la mostre y pastera hon stara la ymage de sanct Genis de bulto, ab la lanterna o tube, lo qual Sanct Genis de bulto, sta a carrech del mestre ab se ordenanse, ço es, ab los pinacles e polceras entretallades finalment segons la mostra que nosaltres tenim en perguami en dite sglesie de ma del vicari.

E mes, volen les desus dites parts, ço es, los parrochians que no sien obligats en fer ninguna mesio ni despese al desus dit mestre Pere Torrent, ni a ços mossos, ans volen que stigue tot carrech y despese sue, tant de fuste y claus, bigues, tot lo necessari e pertret per dit retaule, y portar en dita parroquia, y a mes se ajen aver case ab tot lur pler, y ferlo en la dite parroquia a totes ses despeses, e posarlo tot blanch, e que lo aje fer y posar tot dins un any i mig.

E mes, volen les dessus dites pats, ço es, parrochians, que lo dit mestre Torrent, hageu a posar tot lo bastiment de la cortina del retaule perque no anava en lo preu de desus dit retaule, e dit mestre Torrent, lexa la esmena e treball, e consciencia de dits parrochians, per quant no n avien parlat y es lo mes nassari, e la tela ve a carrech de la parroquia.

E mes, stat concordat, com jo Benet Tries, balle del desus dit terme per lo senyor rey; e Jacme Parera, en Matheu Vidal, alias Carbonell, jurats ab tots los del consell desus dit, ab voluntat de tota la parrochia y terme, avent plen poder en aquest cars y altres, per lahor e gloria de Nostra Senyor deu, y de la Gloriosa Verge maria, y honre de mossen Sanct Genis, petro y advocat nostro, donam y donacio yrrevocable a mestre Pere Torrent, fuster e mestre de retaules, ciutada de Barchinona, doscents setanta lliures, dich. CCLXX lliures, per rao de fer lo desus retaule, y aço per spay de un any y mig, ab totes aquelles mides y proporcions que son deboxades en la dessus dita mostra ultimadamente donada en pergami y sotestrite per lo vicari, ab los pactes y concordies y retencions desus dites, las quals CCLXX lliures, prometen donar y pegar en aquesta forme, ço es, a sinch paguas, primerament sinquanta liures, e les altras sinquanta liures, posat lo bancal, e lo reste segons que aura fet.

E per tenir e complir nosaltres dessus dits balle y jurats y de concell com a particulars, en nom y personas de tota comunitat, juran per Quatre Sancts Avangelis corporal y manualment tochant en tenir e pesar totes les coses desus dites, e n obligan tots los bens de la comunitat, aguts y per haver, e axi ho juren larguement, etc.

E mes, jo mestre Pere Torrent e Johanna, muller mie, ciutada y fuster de Barchinone, promet de fer lo desus retaule ab los pactes, condicions y retencions desus dites, prometent aquell donar bo, y complit, y posat ab bastiment, y de cortina, ab tots aquells compliments y proporcions qui son deboxades en la mostre donada en la parroquia, sots obligacio de persona y de mos bens, presents y esevenidors. E per major cautela, ne don vos fermances, y jo principal ab ma muller Joanna, ço es mossen Pere Jorva, alias Metge, mercader, ciutada de Barchinona, al qual ell ab marit i muller, ensemps et quiscum insolidum sot obliguen persones y bens, renunciant la ley, ço es, que lo principal sie convengut ans la ferma te ans y renuncie largament, etc.

Item, promet de fer dit retaule en la parrochie dins lo temps desus dit, stan ab tote la familie. E axi ho jure largament.

Testes de la muller quant e fermat per la fermansa son los següents: ço es, lo senyor en Berthomeu Puig, fuster, y en Miquel Vivet, sabater, e Saldoni ca, parayre del carrer de Sanct Pere, y Anthoni Rocha, satre, tots de Barchinona.

Testes huius rey son: Jaume Fogueras y Michell Figueras de Riudarenes, del bisbat de Girona y Guillem e Miquell Garigue, pintor, ciutada de Barchinone."

1527 gener 13.

Acta de visura de les taules pintades pels mestres Enric i Pere Portugués destinades a l'església parroquial de Sant Genís de Vilassar.

APSGV: Manual 18, 1524-1534, fol.34.

Publicat a: MADURELL, 1944, vol.II-2 (abril) doc.IX, pàg. 38.

Die XIII mensis genuari [1527] per lo honorable Salvador Abril batlle del terme de Vilassar, pres de sacrament mestre Marti imaginayre, habitant en la ciutat de Barchinona, lo qual jura los Sancts Sagrats Evangelis, en presencia de tot lo poble de Vilassar, de dir veritat in e sobre una taula pintada per mestre Enrich, pintor, los defectes e be de dita taula:

Et prima, la orella no esta be en son loch.

Mes lo braç esquerre no esta be en son lloch,

Mes lo cors no esta de auexa figura com deu estar,

Mes la tovallola no es possible de estar com esta,

Mes la nota mia no l entesa del Diable,

Mes les cames be com deu estar,

Mes la barba de sanct Miquel no pot exir en fora del bras com estar,

Mes lo sobre dit per lo mateix jurament que les dues taules de mestre Pere Portugues tant al oli com de trempre, son ab major perfecció que es de mestre Anrich. De les altres no pot dir, per quant no les ha vistes

Bibliografia

ESPAÑOL BERTRAN, Francesca (2001). "La escultura tardogòtica en la Corona de Aragón" a *Actas del Congreso Internacional sobre Gil de Siloe y la Escultura de su época*. Burgos: Institución Fernán González; Academia Burgense de Historia y Bellas Artes. Pp. 287-333.

ESPAÑOL BERTRAN, Francesca (2002). *L'art gòtic Català*. Manresa: Angle Editorial; Fundació Caixa Manresa. (Patrimoni artístic de la Catalunya Central, 9).

GARRIGA, Joaquim (1986). *Història de l'Art Català. Volum. IV: L'època del renaixement. s.XVI*. Barcelona: Edicions 62.

JARDÍ ANGUERA, Montserrat (2006). *Mestres entalladors a Barcelona durant la segona meitat del segle XV i primer quart del segle XVI: de la tradició germànica a la producció local*. Tesi de doctorat en Història de l'Art dirigida per la Dra. Rosa Ma Terés. Barcelona: Universitat de Barcelona. Facultat de Geografia Història.

JARDÍ ANGUERA, Montserrat (2007). "Miquel Lochner" a *L'art gòtic a Catalunya. Escultura II. De la plenitud a les darreres influències foranes*. Barcelona: Enciclopèdia catalana. Pp. 291-296.

JARDÍ ANGUERA, Montserrat (2008). "L'aportació dels escultors alemanys a la producció catalana de retaules de finals del segle XV" a *Locus Amoenus*, núm.9 (2007-2008), Pp. 77-99.

MADURELL MARIMON, Josep Maria (1944). "Pedro Nunyes y Enrique Fernandes, pintores de retablos (Notas para la historia de la pintura catalana de la primera mitad del s.XVI)" a *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol.II-1 (gener 1944), Pp. 7-65. i Vol.II-2 (abril 1944).

MADURELL MARIMON, Josep Maria (1970). *L'art antic del Maresme (Del final del gòtic al barroc salomònic). Notes documentals*. Mataró: Caixa Estalvis Laietana; Ed. Dalmau. (Premi Iluro, 16).

YEGUAS GASSÓ, Joan (2001). *L'escultura a Catalunya entre 1490 i 1575. De la tradició medieval a la difusió i consolidació de les formes "a la romana"*, Tesi Doctoral, Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, Col·lecció de Tesis Doctorals Microfitxades, núm. 3892.

YEGUAS GASSÓ, Joan (2001b). "Sobre l'escultor Martí Díez de Liatzasolo (circa

1500- 1583)", a *Locus Amoenus*, núm.5 (2000-2001), pp. 179-194.

YEGUAS GASSÓ, Joan (2007a). "L'escultura gòtica al voltant del 1500" a *L'art gòtic a Catalunya. Escultura II. De la plenitud a les darreres influències foranes*". Barcelona: Enciclopèdia catalana. Pp. 306-315.

YEGUAS GASSÓ, Joan (2007b). "Gil Morlanes el vell a Poblet i el seu soci Joan de Palacio" a *L'art gòtic a Catalunya. Escultura II. De la plenitud a les darreres influències foranes*. Barcelona: Enciclopèdia catalana. Pp. 302-305.

VILANOVA ROSSELLÓ, Ramon Maria (1935). "El patrimonio Historico-artístico. Hallazgo de importantes documentos relacionados con artistas catalanes" a *La Vanguardia* 1 de novembre de 1935.